

KRĘGLARSTWO NA KRESACH WSCHODNICH II RZECZYPOSPOLITEJ

Polski Związek Kręglarski we Lwowie (1926–1939)

Kończąc artykuł nr 17 (który uzupełniłem też o aneks ze zdjęciami i tabelami) zapowiedziałem, że w następnym przedstawię historię kręglarstwa we Lwowie. Przeoczenie spowodowało, że dopiero w tym wracam do tego tematu. Pisząc tą, chyba pierwszą (w mojej pracy doktorskiej) próbę opisaną krótkiej historii polskiego kręglarstwa na kresach wschodnich w czasach II Rzeczypospolitej, opierałem się głównie na wzmiankach o kręglarstwie w prasie lwowskiej, a zwłaszcza znanej gazety „Sport”. Dużą pomocą był także „Regulamin Komisji Sportowej Polskiego Związku Kręglarzy dla sportowych gier w kregle” i „Regulamin Klubu Kręglarzy Mieszczańskiego Towarzystwa Strzeleckiego” we Lwowie, które mam w swoich zbiorach, a które dziś już nie pomnę jak się w nich znalazły. Przypuszczam, że ofiarował je mnie któryś z kolegów kręglarzy z Krakowa lub syn prezesa Kubarka. Aktualnie, gdy poprzednie ograniczenia ustępują prawdopodobnie można by uzupełnić historię kręglarstwa na tym terenie, ale to już zadanie dla następnego badacza historii polskiego kręglarstwa. Tyle wyjaśnień na wstępie.

Walka o granice II Rzeczypospolitej najdłużej trwała na wschodzie Polski. Traktat pokojowy, zwany ryskim, podpisany ostatecznie dnia 18 marca 1921r., zlikwidował stan wojenny i przywrócił pokój. Z trudem też kształtowała się granica z Litwą i dopiero uchwałą Sejmu Wileńskiego z dnia 20 lutego 1922r., aprobowaną przez Sejm Ustawodawczy, włączono Wileńszczyznę do Polski. Równocześnie narodzinom II Rzeczypospolitej towarzyszył głęboki kryzys gospodarczym będący rezultatem I wojny światowej. Wojna ta spowodowała wyludnienie ziem polskich na wschodzie przez powołanie młodzieży męskiej do armii zaborców. Poważnemu zniszczeniu uległy zakłady produkcyjne, budynki i inne obiekty trwałe, w tym i sportowe. Ruchy wojsk austriackich i rosyjskich przyczyniły się do zrujnowania większości kregielni. W wielu miejscowościach kręglarstwo nie odrodziło się nigdy.

Wielka popularność tej gry i powszechna jej znajomość na tych terenach sprawiły, że mimo wszystko zaczęto ponownie tu na nich w nią grać. Charakterystyczne dla Polski południowo-wschodniej było to, że zdecydowana większość obiektów kręglarskich istniała z tradycji przy zajazdach, gospodach i restauracjach; posiadały je też organizacje strzeleckie i sokole. Szereg kregielni pozostało po policji austriackiej i kolejarzach. Spowodowało to, że życie kręglarskie, zwłaszcza w dużych miastach, w zdecydowanej większości zamieszkiwanych przez Polaków, zaczęło się powoli odradzać. Na początku pojawiły się grupy grających na kregielniach przy restauracjach.

Odrodziły się również stare tradycje towarzystw strzeleckich, stąd też najwcześniejsze formy zorganizowanego kręglarstwa w tym regionie Polski wystąpiły wśród członków Mieszczańskiego Towarzystwa Strzeleckiego we Lwowie. To ono wysunęło propozycję ujęcia gry w kregle w pewne reguły i traktowania jej jako sport. Lwowska gazeta „Sport” uzasadniła tę myśl uwagą, że „gra w kregle znana jest w Polsce od dawna. Stare kroniki notują, że w XVI wieku Strzelnica ma prawo utrzymywania kregielni miejskiej, poza tym nikt więcej. Dzisiaj takie prawo nie istnieje i każde większe towarzystwo za swoją ambicję uważa mieć własną kregielnię”.

W celu wzajemnego poznania się, rozeznania liczby klubów oraz poziomu ich gry, w kwietniu 1925 r. Mieszczańskie Towarzystwo Strzeleckie zorganizowało turniej kręglarski dla wszystkich klubów. Rozegrano go według nowych zasad, jak napisano w prasie: „zaprowadzając ład w obliczaniu punktów i wyrzucając z regulaminu wszystkie wyrazy obce”. Turniej, pierwszy w Galicji o charakterze sportowym, spełnił swoje zadanie. Zawodom tym nadano rangę mistrzostw Lwowa na 1925 rok. Spośród kilkunastu istniejących w tym czasie klubów zrzeszających przeszło 800 członków, do turnieju zgłosiło się 14 klubów, a wystartowało na zimowej kregielni Mieszczańskiego Towarzystwa Strzeleckiego ostatecznie 10 klubów. Były to: KK „Drzymała”, KK „Gwiazda”, KK „Jedność”, KK „Kresowiec”, KK „Oszczędność”, KK „Policyjny”, KK „Poniedziałkowy”, KK „Rodzina”, KK „Strzelnica” i KK „Trzymaj się deski” – wszystkie ze Lwowa. Turniej rozpoczął się 27 kwietnia i trwał kilka dni. Obowiązkowymi grami były: premijówka, labinet i latający. Pierwszą nagrodę w łącznej punktacji zdobył „Kresowiec” z kregielni kolejowej, drugą – Klub Komisarzy Policyjnych, a trzecią – KK „Strzelnica”. W poszczególnych grach zwyciężyły

kluby: - w premjówce i latającym – KK „Kresowiec”, a w labincie KK „Trzymaj się deski”. Indywidualnie triumfowali: Hołyński, Kozakiewicz, a wśród pań - Walenczakowa.

Efektom turnieju było uświadomienie sobie przez środowisko kreglarskie potrzeby ujęcia gry w kregle w jednolite ramy współzawodnictwa sportowego. Lwowskie ośrodki kreglarskie ożywiły się i uaktywniły w kierunku stworzenia nowoczesnych ram organizacyjnych dla dotychczas spontanicznej i mającej raczej towarzyski charakter działalności.

Opracowano statut, wybrano zarząd (wydział) i komisję sportową, a w następstwie tego, przy ogólnej aprobacie, powołano Polski Związek Kreglarzy z siedzibą we Lwowie. Odbiło się to prawdopodobnie, jak wynika z prasy, jesienią 1925 roku. Dokładnej daty powstania Związku nie udało się ustalić. W ten sposób, po Poznaniu (1924) i Bydgoszczy (1925) powstał trzeci, niezależnie od pozostałych działający, związek kreglarski o ambicjach, jak z nazwy wnioskować można, ogólnopolskich.

Wkrótce do nowopowstałego związku przystąpiło sześć dalszych klubów, zwiększając ogólny stan członków do szesnastu. Te nowe kluby to: KK „Burza”, KK „Janka”, KK „Grafja”, KK „Lew”, KK „Lwowianka” i KK „Sędziów”. Niektóre z nich utworzyły także drużyny kobiece, czego nie odnotowano ani w Poznaniu, ani w Bydgoszczy, mimo, że i tam były panie, które próbowały swych sił w kreglarstwie.

Na pierwszego prezesa Polskiego Związku Kreglarzy we Lwowie wybrano Bronisława Ostoję-Ostaszewskiego (1867 – 1932), adwokata, syndyka MKKO, założyciela i długoletniego wiceprezesa Związku Oficerów Ziemi Południowo-Wschodnich. Wybór tak szanowanego obywatela i zdolnego, doświadczonego organizatora spowodował, że działalność Związku od początku nabrała tempa i rozwijała się pomyślnie. Już w następnym roku zorganizowano pierwsze oficjalne mistrzostwa miasta Lwowa. Odbiły się one w konkurencji mężczyzn i kobiet w dniu 5 grudnia 1926 r. na kregielni kolejowej.

Przystąpiło do ich rozegrania 14 drużyn męskich i 4 żeńskie. Komisję sędziowską tworzyła tzw. Komisja Kwalifikacyjna PZwK. Drużyny męskie składały się z sześciu zawodników, a żeńskie były czteroosobowe. Tytuł zdobył KK „Oszczędność”, w składzie: Chałdecki, Czystohorski, Dziwota, Fuchs, Herbst i Hmiecki, wyprzedzając KK „Strzelnica”. Związek ufundował trzy główne i trzy dodatkowe nagrody za najlepsze wyniki w grze latającej, którą zdobył KK „Poniedziałkowy”, w premjówce którą wygrał KK „Oszczędność” i w grze o nazwie „wzajemna”, w której najlepszy był KK „Trzymaj się deski”. W turnieju drużyn żeńskich triumfował zespół KK „Kresowiec”, przed KK „Policyjny”.

Mistrzostwa związkowe rozgrywane były każdego roku aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Większość zawodów konsekwentnie rozgrywano tradycyjnym sposobem w ramach tzw. gier, przez co liczba rzutów dla poszczególnych zawodników była niewielka. Odbiło się to ujemnie w turniejach z udziałem drużyn pozostałych związków, w których drużyna lwowska zdecydowanie ustępowała poziomem sportowym. Faktem jest też, że we Lwowie, podobnie jak w Krakowie i całej Galicji i na kresach wschodnich grało się na torach płaskich, określanych później jako asfaltowe, a dziś klasyczne, natomiast wspomniane zawody rozgrywano na kregielniach z torami parkietowymi do których bydgoszczanie i poznaniacy byli przyzwyczajeni. Wypada też zaznaczyć, że drużyny te już dawno zarzuciły w zawodach gry kreglarskiej z małą liczbą rzutów, stosując najczęściej 60 i 100 turniejowych rzutów, a niekiedy nawet 200. W tej sytuacji w bezpośredniej rywalizacji szanse Lwowian były dużo mniejsze.

Działalność organizacyjna Związku od jego początków rozwijała się pomyślnie. Inspirowano powstawanie dalszych klubów, przystąpiono do budowy nowych kregielni, nowocześniejszych i często już krytych. Uwikłanie się Związku w konflikt z miejscową prasą, o którego przyczynach dziś trudno dociec, spowodował brak informacji sporcie kreglarskim w codziennych gazetach. Podały one jedynie, że w 1932 r. zmarł zasłużony prezes Ostoję-Ostaszewski, którego zastąpił Henryk Błądziński, a w latach 1938 – 1939 prezesował Związkowi Stanisław Zachara.

Zgodnie z wymogami nowo ustanowionego „Prawa o stowarzyszeniach”, dnia 28 maja 1936 r. Związek został zarejestrowany pod nr. 1532 w Urzędzie Wojewódzkim Lwowskim. W statucie Związku zapisano, że jego celem będzie: „... rozwój, popieranie i uszlachetnianie sportu kreglarskiego oraz popieranie rozwoju należących do Związku klubów kreglarskich z wykluczeniem dążeń politycznych”. Wśród środków działania dla realizacji tych szczytnych idei wymieniono: „... organizowanie zawodów zwykłych i o mistrzostwo, opieka nad zachowaniem należytych stosunków sportowych i towarzyskich między członkami Związku, popularyzowanie sportu kreglarskiego w prasie, wydawanie i popieranie organów sportowych i podręczników”.

W postanowieniu wojewody o rejestracji stowarzyszenia wyszczególniono, że zarząd Związku tworzą: Henryk Błądziński – jako przewodniczący (prezes) i Kazimierz Reczyński – sekretarz. Wraz ze statutem uchwalono nowy „Regulamin Komisji Sportowej Polskiego Związku Kreglarzy dla sportowych gier w kregle”. Statutowo zasięg działania Związku ustalono na terenie miasta Lwowa, pomimo że i poza nim działały kluby kreglarskie, aż do wybuchu wojny.

Sezon sportowy na kregielniach lwowskich, rozpoczynał się tradycyjnie w dniu św. Michała (28 września) dzieląc się na podokresy letni i zimowy. W późniejszych regulaminach określono czas trwania sezonu sportowego od 01 kwietnia do 31 marca następnego roku, przy czym zawody o „nagrody wędrowne” i mistrzostwa Lwowa rozgrywane były w okresie od 01 października do 31 marca.

Ustanowiony w czerwcu 1936 r. „Regulamin Komisji Sportowej P.Zw.K dla sportowych gier w kregle” bardzo precyzyjnie określił tryb przebiegu mistrzostw związkowych. Drużyny startowały w składach sześciuosobowych rozgrywając z każdą drużyną mecz i rewanż. Rozgrywki znacznie więc usportowiono, przechodząc wzorem Krakowa na system ligowy. Oprócz rozgrywek związkowych odbywały się różne turnieje o „nagrody wędrowne”. Organizowały je wszystkie kluby lwowskie.

Zawody związkowe, a więc wszelkie turnieje mistrzowskie i zawody międzyokręgowe, organizowała w imieniu Związku pięciosobowa Komisja Sportowa P.Zw.K. powoływana przez Zarząd. Komisja mianowała sędziego głównego i sędziów pomocniczych, rozpatrywała protesty, karała zawodników za przekroczenia regulaminowe, określała programy zawodów, przyznawała walkowery i czuwała nad przebiegiem zawodów. Działalność sportowa Związku była więc bardzo dobrze zorganizowana.

Duże ożywienie organizacyjne i sportowe wniosła do działalności Związku i klubów lwowskich propozycja Poznańskiego Związku Kreglarzy rozegrania wiosną 1938 roku w Poznaniu czwórmeczu z udziałem reprezentacji wszystkich istniejących wówczas związków kreglarskich, mający przygotować powstanie związku ogólnopolskiego. Podczas tego turnieju, na zebraniu konstytucyjnym, działacze związku lwowskiego wystąpili jako współzałożyciele Ogólnopolskiego Związku Kreglarzy Rzeczypospolitej Polskiej (OPZK).

Dużym wysiłkiem organizacyjnym Związku było włączenie się w cykl imprez zorganizowanych z okazji dwudziestej rocznicy obrony Lwowa w dniach 19 – 22.11.1938 r. Związek lwowski, przy tej okazji, w rewanżu za pobyt w Poznaniu, zorganizował turniej z udziałem reprezentacji Lwowa, Krakowa i Poznania. Drużyny wystąpiły z czołowymi swymi zawodnikami, a ponieważ nie udało się odnaleźć wyników tego turnieju, nieco szczegółów przekazali o nim jego uczestnicy: Józef Gibowski i Józef Szczeblewski z Poznania oraz syn prezesa krakowskiego związku – Henryk Kubarek.

Kreglarstwo bardzo popularne we Lwowie, rozwijało się też w innych miastach na południowo-wschodnich kresach Rzeczypospolitej. Kluby kreglarskie działały jednak w większych miastach, gdzie odsetek ludności polskiej był znaczny - na wsi zdarzały się, ale tam gdzie dominowała ludność ukraińska, a takich była większość, kregielni było raczej mało, i dominowały gry popularne na tym terenie, jak gorodki. Grano więc przede wszystkim w towarzystwach i klubach polskich, ale także, choć rzadko, w „Sokole” ukraińskim. Istniało wiele kregielni na tym terenie, w tym w: Bórcie („Sokół”), Mielcu, Przemyślu (wojskowa), Rzeszowie („Resovia”, „Sokół”, „Na Policji”), w Łańcucie, Czortkowie, Jarosławcu, Stryju i wielu innych miejscowościach, o czym głównie wiemy z relacji Mieczysława Legendziewicza z Krakowa, Aleksandra Pietraszaka z Rzeszowa, Bolesława Nadowskiego ze Lwowa – po wojnie mieszkającego w Węgrowie, Adama Bodzonia z Rzeszowa i notatek prasowych w „Sport” i „Kurier Sportowy” ze Lwowa.

Już w momencie powstania Związek zrzeszał on 16 klubów. Przekrój wiekowy, zawodowy a nawet narodowościowy ich członków był bardzo zróżnicowany. Grali w nich mężczyźni i kobiety, kawalerowie i panny, żonaci i mężatki, ludzie wykształceni, urzędnicy, kupcy i rzemieślnicy. Należeli do nich Polacy, Żydzi, Ukraińcy, Białorusini, Litwini i Niemcy. Członkami klubów kreglarskich byli nierzadko znani sportowcy innych dyscyplin, zwłaszcza po zakończeniu kariery wyczynowej. Do nich należeli m.in. szermierz Vamler i były rekordzista Polski w skoku wzwyż Stanisław Tauliczek.

Przed rokiem trzydziestym istniało we Lwowie ponad piętnaście klubów kreglarskich. Powstawały też stale nowe, m.in. przez wyodrębnienie się z innych klubów. Przykładowo, w styczniu 1927 r. znany kupiec, wielki entuzjasta gry w kregle, Aleksander Malimon po wycofaniu się z klubu „Zgoda”, założył nowy klub, któremu nadano nazwę KK „Alma”. Te wyodrębnienia często były powodem tego, że gdy przybywało do klubu nowych

członków, przy dwutorowej kregielni, a takie były niemal wyłącznie, zbyt długo trzeba było czekać na grę, a czasami nawet nie można było z braku czasu odbyć trening. Stąd starano się, aby kluby były niezbyt liczne.

Nazwy klubów kreglarskich wywodziły się od położenia geograficznego („Lew”, „Lwowianin”, „Kresowiec”), od miejsca odbywania treningów („Strzelnica”, „Gwiazda” – od kina o tej nazwie), od dnia w którym odbywano treningi („Poniedziałkowy”, „Wtorkowy”), czy od profesji zrzeszonych w nim członków („Policyjny”, „Sędziów”, Klub Kupiecki „Zgoda”). Niektóre kluby podkreślały tolerancję narodowościową i konieczność jednoczenia się wokół budowy wolnej Polski, np. „Jedność”, „Zgoda”.

Kreglarze trenowali przeważnie raz w tygodniu. Trening polegał z reguły na ćwiczeniu poszczególnych gier. Raz na rok odbywała się tzw. „gra królewska”, która wyłaniała mistrza (króla) klubu i dwóch marszałków (wicemistrzów).

Miasto Lwów posiadało co najmniej kilka kregielni. Do najlepszych i najbardziej znanych należały obiekty Mieszczańskiego Towarzystwa Strzeleckiego, Policji Państwowej, przy ul. Kazimierzowskiej i obiekt kolejowy. Mieszczańskie Towarzystwo Strzeleckie miało nawet dwie kregielnie: letnią i zimową. Istniały również kregielnie w licznych ogródkach rozrywkowych na przedmieściach Lwowa, np. w tzw. „Kotlinie Wulki”, która przy restauracji o tej nazwie polecała jedyną w mieście plażę słoneczną ze 120 kabinami kąpielowymi, 40 łódek, bufet, korty tenisowe, kregielnię i inne atrakcje.

Środki finansowe na działalność klubów lub budowę kregielni uzyskiwano z organizacji imprez towarzyskich, jak bale, zabawy i turnieje lub od sponsorów. W klubach kwitło życie towarzyskie, a wszystkie treningi i zawody z reguły kończyły się wspólną kolacją. Miały więc one charakter towarzysko-rekreacyjny i służyły jako godziwa sportowa rozrywka po pracy.

Kończąc cykl artykułów omawiających historię kreglarstwa w Polsce do czasów II wojny światowej, czyli o początkach tego sportu w Polsce, w następnych artykułach postaram się przedstawić ośrodki kreglarskie w okresie międzywojennym poza strukturami związkowymi zarówno w Wielkopolsce, jak i na Kaszubach, Kujawach, Powiślu, Pomorzu, na Śląsku i ziemi cieszyńskiej, a także na terenie centralnej, wschodniej i południowej Polski. /CEGE/

Kontakty międzyzwiązkowe w latach 1931 - 1939

Rok	Indywidualnie	Drużynowo	Uwagi
1931 Mecz Poznań - Bydgoszcz	*	1. Poznań 2. Bydgoszcz	
1932 Mecz Bydgoszcz - Poznań	1. F. Stachowiak - „Stella” 2. S. Petras - „Rzut Oka” 3. *	1. Poznań 2. Bydgoszcz	
1936 Poznań 26.04 Trójmecz	1. L. Żelazny - „Stella”	1. Poznań 2. Bydgoszcz 3. Kraków	
1936 Kraków 20.06 Trójmecz	Parkiet: 1. Polcyn - Bydgoszcz 2. L. Lampe - Poznań	Parkiet: Asfalt: 1. Poznań 1. Kraków 2. Bydgoszcz 2. Poznań 3. Kraków 3. Bydgoszcz Ogólnie: 1. Poznań 2. Bydgoszcz 3. Kraków	Zawody rozegrano po 50 rzutów na afalcie i parkiecie
1935 1.08; 10.11. Mecz Kraków - Bydgoszcz	*	*	
1938 Poznań 8.05. Trójmecz	1. H. Żelazny - „Stella” 2. A. Frydryczak - „3x9” 3. J. Szczęblewski - „Rzut Oka”	1. Poznań 2. Bydgoszcz 3. Lwów	Zaliczono jako IMP
1938 Lwów 19-22.11. Czwórmecz	*	Turniej z udziałem 4 drużyn: Lwowa, Krakowa, Poznań i Bydgoszczy *	
1938 Kraków KS „Korona” Mistrzostwa Krakowa	1. J. Szczęblewski - „Rzut Oka”	1. Poznań 2. Kraków	

Cmentarz Łyczkowski – miejsce spoczynku pierwszego prezesa Związku Bronisława Ostoja-Ostaszewskiego (1867 - 1932)

Miasto Lwów jest pełne zabytków – dziś niestety nie uprawia się kręglarstwa klasycznego, ale warto byłoby zajrzeć do archiwum miejskiego. Na zdjęciu wspaniały gmach Opery we Lwowie.